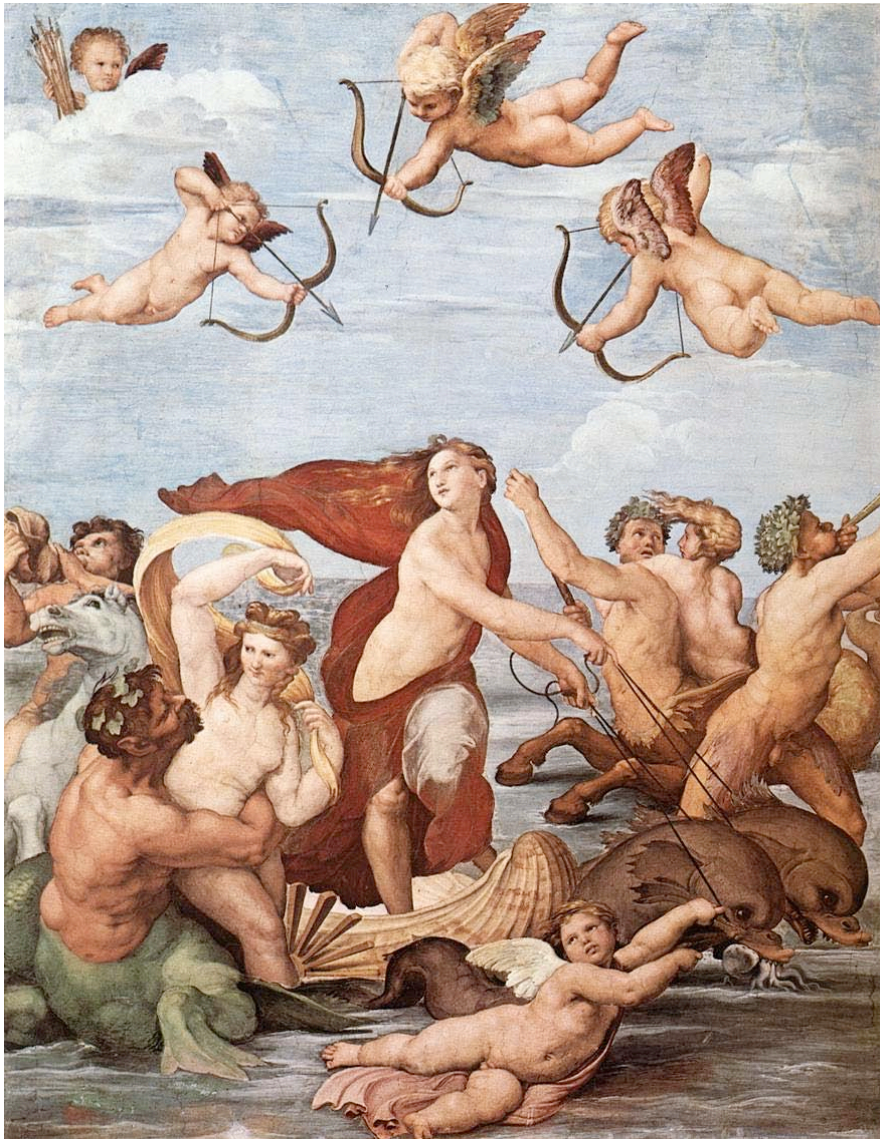

EL TRIOMF DE GALATEA

Ángel Campos Perales
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Localització

El fresc de *La Galatea*, datat pels *connoisseur* vers l'any 1513, s'encontra a la *loggia* homònima de la planta baixa de la Vila Farnesina [fig. 1]. Esta, situada al barri romà de Trastevere, és una de les més nobles i harmonioses construccions del Renaixement italià.

Va ser comissionada a l'arquitecte Baldassare Peruzzi pel banquer sienés Agostino Chigi a principi del segle XVI i fou decorada al fresc per artistes tals com Sebastiano del Piombo, Rafael, Giovanni A. Bazzi i el mateix Peruzzi. A final segle XVI el cardenal Alessandro Farnese la va adquirir, d'ací que siga anomenada popularment Vila Farnesina, per a diferenciar-la del Palazzo Farnese, a l'altra vora del Tíber. Actualment és la seu de representació de l'Academia Nazionale dei Lincei.

Concretament, a la *loggia* de *La Galatea* podem trobar la factura de diferents pintors: Rafael va executar el fresc que tot seguit analitzarem formalment, Baldassare Peruzzi el 1511 va pintar a la bòveda l'horòscop d'Agostino Chigi, durant l'hivern de 1511-1512 Sebastiano del Piombo va pintar les escenes mitològiques de les llunetes i el *Polifem* que completa l'obra de Rafael. A més, als altres requadres hi són representats paisatges de pintors d'escola romana del segle XVII [fig. 2].

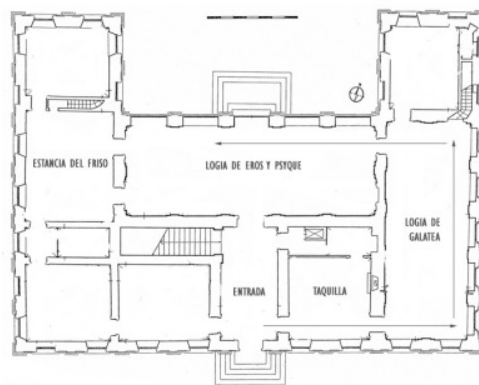

Fig. 1. Plànol de la planta baixa de la Vila Farnesina, Roma.

Fig. 2. Interior de la *Loggia de la Galatea*.

Anàlisi formal

La pintura en concret de *La Galatea* està directament realitzada al fresc sobre un dels murs i mesura 295 x 225 cm.

Les singularitats formals que hi destaquen són l'excel·lent «sentit d'esplendor físic del món antic que l'escena emana i que sols Miquel Àngel havia sabut representar fins llavors» (Freedberg, 1992: 65), el seu disseny basat en el *contrapposto* de la figura central, al volant de la qual s'articula tot el fresc, i la realització d'allò que tantes generacions havien buscat amb esme anteriorment: una composició harmònica i perfectament equilibrada amb figures movent-se lliurement.

Tanmateix, si per quelcom és coneguda esta obra és pel rostre del personatge central, concebut a partir d'un cert ideal que Rafael tenia en la ment, segons va declarar en una carta de reposta a Baldassare Castiglione el 1514:

Quant a la Galatea, em tindria per un gran mestre només amb que la meitat dels molts elogis que la vostra Senyoria em va escriure foren merescuts. No obstant això, reconec en les vostres paraules l'amor que em teniu, i diria que per a pintar una dona bella em seria obligat veure unes quantes dones belles, sempre a condició que la vostra Senyoria estiguera al meu costat en el moment de fer l'elecció. Però com escassegen els jutges precisos tan com les dones belles, recorreré a una certa idea que tinc en la ment. No sé si serà portadora d'algun valor artístic, però sí que m'esforçaré en aconseguir-ho (Gombrich, 1987: 91).

És a dir, l'efígie del personatge que dona nom a l'obra esdevé la contrapartida pagana de la *Madonna Sixtina*. Esta afirmació, a més, tenia diverses conseqüències, com per exemple la vinculació directa amb el pensament neoplàtonic del cercle de Marsilio Ficino de Careggi, però que ja ens hem ocupat d'analitzar a la seua biografia.

Tot seguit, intentarem aproximar-nos al significat que els elements de l'obra desprenen mitjançant una anàlisi iconogràfica, gràcies als lligams que presenta amb una obra literària relativament contemporània, i seguint l'esquema compositiu amb el qual s'ha vertebrat la pintura.

Aproximació al significat

La temàtica del fresc versa sobre uns versos de les *stanze* que Angelo Poliziano va compondre entre 1475 i 1478, que també van inspirar *El naixement de Venus* de Botticelli i que van ser escrits per a celebrar els amors de Juli de Mèdici amb Simonetta Cattaneo. Concretament, Rafael va elegir l'escena que es conta entre les estances CXV i CXVIII i que diu així:

CXV

*Gli omer setosi a Polifemo ingombrano
l'orribil chiome e nel gran petto cascono,
e fresche ghiande l'aspre tempie adombrano:
d'intorno a lui le sue pecore pascono,
né a costui dal cor già mai disgombrano
le dolce acerbe cur che d'amor nascono,
anzi, tutto di pianto e dolor macero,
siede in un freddo sasso a piè d'un acero.*

CXVI

*Dall'uno all'altro orecchio un arco face
il ciglio irsuto lungo ben sei spanne;
largo sotto la fronte il naso giace,
paion di schiuma biancheggiar le zanne;
tra 'piedi ha 'l cane, e sotto il braccio tace
una zampogna ben di cento canne:
lui guata il mar che ondeggia, e alpestre note
par canti, e muova le lanose gote,*

CXVII

*e dica ch'ella è bianca più che il latte,
ma più superba assai ch'una vitella,
e che molte ghirlande gli ha già fatte,
e serbali una cervia molto bella,
un orsacchin che già col can combatte;
e che per lei si macera e sfragella,*

*e che ha gran voglia di saper notare
per andare a trovarla insin nel mare.*

CXVIII

*Duo formosi delfini un carro tirono:
sovresso è Galatea che 'l fren corregge,
e quei notando parimente spirono;
ruotasi attorno piú lasciva gregge:
qual le salse onde sputa, e quai s'aggirano,
qual par che per amor giuochi e vanegge;
la bella ninfa colle suore fide
di sí rozo cantor vezzosa ride.*

Els versos descriuen un episodi en el qual el gegant cíclop Polifem (representat per Sebastiano del Piombo al fresc complementari) exalta mitjançant una cançó d'amor la nereida Galatea. Lloa les característiques físiques d'aquesta, tals com la blanca pell i la rossa cabellera, mentre que Polifem és descrit pel poeta com una personatge tosc i bàrbar.

La Galatea cavalca majestuosament sobre una carrossa tirada per dos dofins, encara que fa burla de la rústica cançó¹ de Polifem. A més, al seu voltat s'arremolina un seguici de centaures i nimfes luxuriosos que s'exciten gràcies a les fletxes dels cupids de la part superior.

L'exquisit sentit artístic de Rafael es posa de manifest quan se n'adonem que cada figura correspon a alguna altra, i cada moviment amb un moviment de reposta: el cupit de l'extrem superior esquerre amb el de la dreta i el de la part més elevada amb el que subjecta les regnes de Galatea. Així, es complementen les dos figures que fan sonar els cargols marins i les parelles que estan fent l'amor.

Amb tot, però, totes les línies del quadre convergixen en el belíssim rostre del personatge principal i s'hi crea al seu voltant una mena de força centrífuga que atrau

¹ Cal comentar que el despit de Polifem, provocat perquè fou rebutjat per Galatea en favor d'Acis, va provocar la mort del pastor d'una pedrada. Després Galatea convertiria la seua sang en el riu Acis a Sicília.

tots els elements i que a més semblen avançar cap a la dreta de la composició, segons ens demostren les ones marines.

Per últim, l'obra s'ha interpretat com el triomf de l'*Amor humanus*, que pot ésser satisfet amb la producció i apreciació de la bellesa accessible a través dels sentits i la morada del qual està a l'esfera més baixa del ser, a l'ànima inferior.

Però, la victòria de l'*Amor humanus*, simbolitzat en la Galatea, es produeix sobre l'*Amor ferinus*, aquell més irracional, carnal i infrahumà representat per les criatures que l'envolten, la residència del qual està a la naturalesa.

Per tant, el primer, més honorable i digne de lloances, com les que realitza Polifem a la nereida, acaba amb aquell més propi de les passions i de les bèsties no racionals que residixen a la naturalesa.

A més, el fet que l'*Amor humanus* pot ser satisfet amb l'apreciació d'aspectes bells explicaria l'afirmació de Rafael, és a dir, una idea que té en la ment és plasmada sensorialment a través d'un rostre formós que ens deleita amb la nostra contemplació.

Bibliografia

CHAPMAN, H. i altres [2004]. *Raphael: from Urbino to Rome*, New Haven (CT), Yale University Press.

FREEDBERG, S.J. [1992]. *Pintura en Italia, 1500 a 1600*, Madrid, Cátedra.

GOMBRICH, E.H. [1987]. *Nuevas visiones de viejos maestros. Estudios sobre el arte del Renacimiento IV*, Madrid, Alianza.

GOMBRICH, E.H. [2008]. *La Historia del Arte*, Londres, Phaidon.

PANOFSKY, E. [1983]. *Renacimiento y renacimientos en el arte occidental*, Madrid, Alianza.

POLIZIANO, A. [1992]. *Stanze; Orfeo; Rime*, Itàlia, Garzanti Editore.

< <http://www.villafarnesina.it/> > 13-11-12.